

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ В УКРАЇНІ

Економічна конкуренція є однією з основних передумов для розвитку ринкової економіки та забезпечення високої якості товарів і послуг. В Україні захист економічної конкуренції набуває особливого значення в умовах перехідного періоду та реформування економіки. Дана стаття присвячена аналізу сучасного стану захисту економічної конкуренції в Україні, а також перспективам його розвитку.

Економічна конкуренція є основним механізмом ринкової економіки, що сприяє ефективному розподілу ресурсів, стимулює інновації та забезпечує високу якість товарів і послуг. В умовах глобалізації та інтеграційних процесів, що відбуваються у світі, питання захисту економічної конкуренції набувають особливого значення. Для України це питання набуває особливої гостроти у зв'язку з триваючою військовою агресією РФ.

На жаль, незважаючи на значні довоєнні зусилля нашої держави, спрямовані на реформування економіки, створення ефективного конкурентного середовища, дерегуляцію господарської діяльності, проблема недосконалої конкуренції залишається актуальною. Не посприяло цьому і спроба спростити умови ведення бізнесу на час воєнного стану. Йдеться про проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення умов запровадження господарської діяльності в період воєнного (надзвичайного) стану в Україні» № 7331 від 28.07.2023 [1], поданий Кабінетом Міністрів України і прийнятий Верховною Радою України в першому читанні та спрямований на: спрощення ведення господарської діяльності, започаткування бізнесу в період воєнного (надзвичайного) стану в Україні; забезпечення функціонування бізнесу, наявності товарів і послуг, що надаються чи виробляються суб'єктами господарювання; підтримку функціонування економіки в період воєнного (надзвичайного) стану в Україні (п. 8 пояснювальної записки до проекту) [2].

Тож, незважаючи на значні зусилля, спрямовані на реформування економіки, Відсутність розвиненої культури конкуренції, високий рівень корупції та недостатня ефективність антимонопольного регулювання створюють серйозні перешкоди на шляху до досягнення цілей економічного розвитку.

Як відомо, захист економічної конкуренції в Україні регулюється двома основними нормативно-правовими актами: Законом України «Про захист економічної конкуренції» [3] та Законом України «Про Антимонопольний комітет України» [4]. Ці закони визначають основні принципи та механізми захисту конкуренції, а також повноваження відповідних органів. Утім зусиллями європейських та американських експертів з Twinning та USAID були напрацьовані низка рекомендацій щодо можливих ключових напрямків гармонізації Закону «Про захист економічної конкуренції», зокрема з нормами Директиви (ЄС) 2019/1 [5].

Проаналізувавши ці рекомендації АМКУ виокремив з них найбільш

нагальні питання, які забезпечують виконання Угоди про Асоціацію (концентрації та підвищують ефективність роботи АМКУ в короткостроковій перспективі з одночасним наближенням стандартів роботи до вимог Директиви ECN+ та ОЕСР.

Як зазначають міжнародні експерти, серед усіх законодавчих ініціатив найбільше прогресивним є Закон України від 09.08.2023 № 3295-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства про захист економічної конкуренції та діяльності Антимонопольного комітету України» [6]. Утім питання протидії порушенням конкуренції під час війни, відбудови економіки на принципах здорової конкуренції, протидії створенню нових монополій у повоєнний період та контролю за наданням державної допомоги цим законом не були остаточно вирішені. А оскільки вимоги Меморандуму між Україною та Міжнародним Валютним Фондом від 08.11.2021 року не були виконані, то МВФ наголосило на потребі негайного прийняти змін до цього закону «для зміцнення правової бази АМКУ, щоб він міг ефективно реалізувати свої можливості щодо сприяння ринковій конкуренції та боротьби з монополістичними практиками, особливо на етапі післявоєнної відбудови» [7]. Йдеться про фінансову та операційну незалежність АМКУ; прозоре, конкурентне та захищене від політичного втручання призначення Голови Комітету та державних уповноважених та вичерпний перелік причин для їх звільнення; посилення повноважень АМКУ, яке дозволяє проводити фізичний пошук та конфіскацію документів з метою отримання інформації та обмін інформацією з правоохоронними органами та іншими урядовими органами тощо.

Крім того, Венеційська комісія, оприлюднила висновок щодо Закону «Про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним із надмірним впливом осіб, які мають значну економічну або політичну вагу в суспільному житті (олігархів)». Серед інших численних рекомендацій щодо протидії діяльності олігархів наголошено на необхідності впровадження ефективної конкурентної політики.

Отже, незважаючи на певні досягнення, у сфері захисту економічної конкуренції в Україні існує ряд проблем, серед яких: високий рівень корупції, що ускладнює ефективне виконання антимонопольного законодавства; недостатній рівень фінансування та технічного забезпечення АМКУ; низька правова культура серед суб'єктів господарювання та населення; подальше проведення антимонопольної реформи в Україні; необхідність оновлення законодавства з урахуванням положень Директиви ECN+ (яка і досі не імплементована в Україні), рекомендацій європейських та американських експертів з Twinning та USAID та вимог Меморандуму МВФ. При цьому важливо, щоб національні процедури були аналогічними загальноєвропейським, а отже – прогнозованими для іноземних інвесторів.

Таким чином, захист економічної конкуренції в Україні є важливим елементом розвитку ринкової економіки та підвищення якості життя населення. Головна мета – дотримання балансу між інтересами бізнесу і суспільства та курсом на євроінтеграцію. Незважаючи на існуючі проблеми, перспективи розвитку в цій сфері залишаються оптимістичними завдяки поступовому вдосконаленню законодавства, підвищенню ефективності діяльності АМКУ та активній участі громадськості і бізнесу у забезпеченні економічної конкуренції.

Реалізація цих заходів сприятиме створенню сприятливого конкурентного середовища та стійкому економічному зростанню України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про внесення змін до деяких законів України щодо спрощення умов провадження господарської діяльності в період воєнного (надзвичайного) стану в Україні: проект закону України від 29.04.2022 № 7331. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/JI07349I?an=6>

2. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення умов запровадження господарської діяльності в період воєнного (надзвичайного) стану в Україні» від 29.04.2022 № 7331. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/JI07349I?an=6>

3. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11.01.2001 № 2210-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14>

4. Про Антимонопольний комітет України: Закон України від 26.11.1993 № 3659-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3659-12>

5. Directive (EU) 2019/1 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2018 to empower the competition authorities of the Member States to be more effective enforcers and to ensure the proper functioning of the internal market. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32019L0001>

6. Нечитайло О. Захист економічної конкуренції в Україні: історія, сучасність та перспективи. Антимонопольний комітет України: сайт. 23.06.2023 URL: <https://amcu.gov.ua/news/zahist-ekonomichnoyi-konkurenciyi-v-ukrayini-istoriya-suchasnist-ta-perspektivi?v=64955b5fa0385>

7. Додаток 1. Лист про наміри від 24.03.2023. URL: <https://bank.gov.ua/ua/files/QfUGGzuAdbHzeDS>